

Табият таанууну окутууда табыгый илимдер сабаттуулугунун баштапкы тушунукторун калыптандыруу

Чыныбаев Рысалы Рысбекович – КББАнын жетектөөчү илимий кызматкери, педагогикалык илимдердин кандидаты, доцент.

Солпубашева Аскербубу Ырсалиевна -КББАнын улук илимий кызматкери.

Түшүнүктөрдү калыптандыруу методикасы

бул-философиянын таанып-билүү теориясындагы "тирүү ой жүгүртүүдөн - абстрактуу ойлонууга чейин, андан - практикага» методологиясынын окуу процессинде чагылдырылышы

Түшүнүктөрдү калыптандыруу

- Байкоолор
- Эксперимент
- Көрсөтмөлүүлүк менен иштөө
- Сөз менен сүрөттөө
- Суроолор системасы (тактоочу касиеттери, белгилер)
- Эс-тутум аркылуу сүрөттөө
- Айырмалоо, таанып билүү көнүгүүлөрү

Тушунуктөрдү калыптандыруунун педагогикалык шарттары:

- Мугалим сезимдерди ойготкон суроолорду жана тапшырмаларды чеберчилик менен негиздейт;
- Окуучуларды эс тутуму аркылуу объекти сүрөттөөгө көнүктүрүү;
- Жаратылыш кубулуштарын жана объектилерин таануу жана айырмалоо боюнча көнүгүүлөрдү уюштуруу.

Түшүнүктөрдү калыптандырууда педагогикалык шарттар

- Проблемалуу окутууну уюштуруу (көйгөйлүү кырдаалды түзүү)
- Жаңы материалды сунуштоодо аныкталган логикалык ырааттуулук
- Системалык тематикалык кайталоону жана терминологиялык ишти жүргүзүү
- Предмет аралык байланыштарды ишке ашыруу
- Билимдерди практикада колдонуу (көндүмдөрдү жана жөндөмдөрдү калыптандыруу)

Түшүнүктөрдү калыптандыруу процессинин этаптары :

- 1) объекттерди кабылдоо (бардык сезүү органдарынын катышуусу менен жаратылыш объектилерине жана кубулуштарына байкоо уюштуруу);
- 2) Эстететүүлөрдү калыптандыруу (объектилердин бардык касиеттерин аныктоо жана талдоо);

- 3) түшүнүк берүү(башат этабы: объектилерди салыштыруу негизинде, алардын өзгөчөлүктөрү абстракттуу маанилүү эмес белгилерден жалпы олуттуу белгилерди бөлүп көрсөтүү);
- 4) Түшүнүктөрдү жаңы кырдаалдарда практикада колдонуу (конкреттештирүү, жаңы мисалдарды келтирүү, түшүнүктөрдүн ортосунда байланыш түзүү).

5). Жумуш объектилердин сүрөттөрүн топтоого багытталган айлана-чөйрө-анын дүйнө шартталган карагандаанын ишмердүүлүк-практикалык багыты (көптөгөн экскурсиялар, байкоолор, оюндар, көрүнөө ж. б) Демек, табият таанууну окутуунун негизги милдеттеринин бири – түшүнүк аппаратын визуалдык жана интерактивдүү кылуу.

5-класс үчүн "табият таануу " предмети интеграцияланган

Интегративдүү мамиле, негизинен, предметтер аралык байланыштарды ишке ашыруу катары түшүнүлөт жана фрагменттүүлүктөн бүтүндүккө бурулушка өбөлгө түзөт.

Табигий илимий сабаттуулук (PISA изилдөө)

Табигий илимий сабаттуулук-бул адамдын табигий илимдерге байланыштуу маселелер боюнча активдүү жарандык позицияны ээлөө жөндөмү жана табигий илимий идеяларга кызыгууга даярдыгы.

Илимий сабаттуулукту мүнөздөгөн үч чеберчилик тобу

- ❑ Илимий билимдердин негизинде табигый илимий кубулуштарды түшүндүрүү же сүрөттөө, ошондой эле өзгөрүүлөрдү болжолдоо.
- ❑ Илимий суроолорду таануу жана табигый илимий изилдөө методдорун колдонуу.
- ❑ Маалыматтарды чечмелөө жана тыянак чыгаруу үчүн илимий далилдерди колдонуу.

Табыгый илимий сабаттуулуктун негизги жөндөмдөрү:

- Түшүндүрүү
- Изилдөө
- Маалыматтарды талдоо
- Жыйынтык чыгаруу

Табият таануу интеграцияланган предмети

Окуучулардын нерселер жана заттар жөнүндө башталгыч мектепте алган билимин кеңейтет, тереңдетет; нерселердин жана заттардын курамы, алардын касиеттери жөнүндө жаңы түшүнүк менен байытат. Бул окуучуларга жансыз жана жандуу жаратылышта болуп жаткан процесстерди айырмалоого мүмкүндүк берет

Жаратылыш кубулуштары

Бизди заттардын жана кубулуштардын үзгүлтүксүз, өзгөрүүдө болуп турган чексиз дүйнөсү курчап турат.

Ошондуктан, табигый илимий сабаттуулуктун баштапкы түшүнүгү жаратылыш кубулуштары болуп саналат.

Табигый кубулуштар ар түрдүү.

Алар:

**механикалык,
жылуулук, электрдик, жарык,
химиялык ж. б. болуп
айырмаланышат**

**Механикалык
кубулуштар-бул
нерсенин мейкиндиктеги
абалынын башка бир
нерсенин абалына
салыштырмалуу
өзгөрүшү.**

Шамал

Шамал-абанын жер бетинен
горизонталдык багытта жылышы

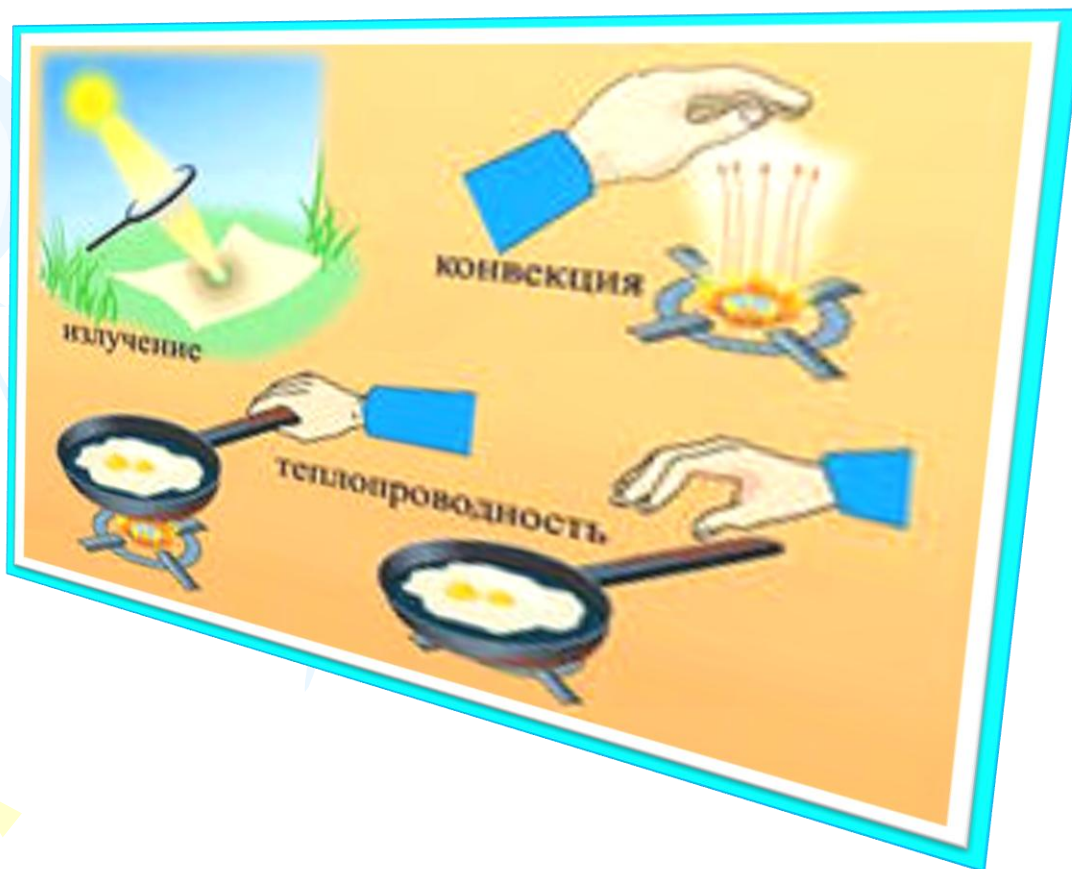

Шамалды көз менен көрүү
мүмкүн эмес. Аны сезүү гана
мүмкүн. Шамал күчтүү,
алсыз, муздак, сергитүүчү,
жылуу болот.

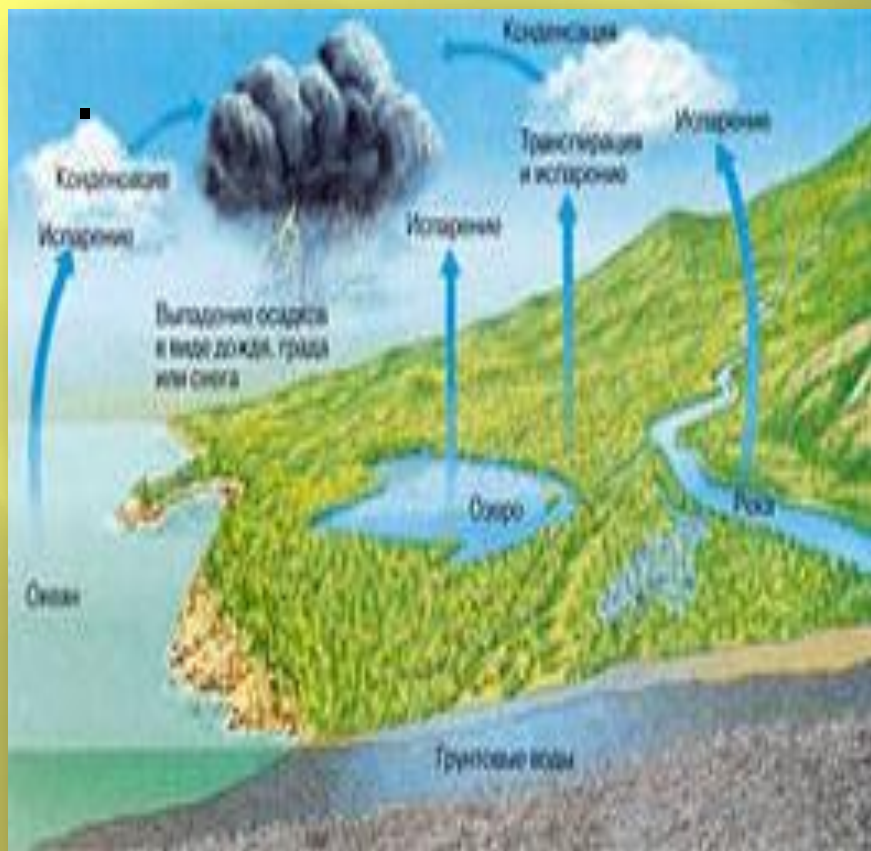

Нерселерди жылытуу жана муздатуу менен байланышкан кубулуштар жылуулук деп аталат.

Жылуулук процесстеринин аркасында биздин планетада нымдуулук алмашуу жүрөт

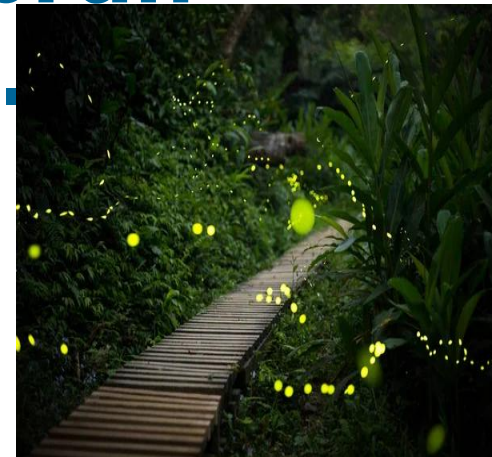

- **Чагылгандын чагылышы, түндүк уюлдагы жаркыроолор, кагаз жана синтетикалык кездемелердин электрлениши ж.б.- электрдик кубулуштар. Телефон, радио, телевизор, ар кандай тиричилик шаймандары адамдын электр кубулуштарын колдонуусунун мисалдары.**

Жарык менен байланышкан кубулуштар жарык кубулуштары деп аталат. Жарыкты Күн, жылдыздар, жана айрым жарык чыгарган жандыктар чыгарат.

Окуу куралдарын жана предметке ылайыктуу заманбап технологияларды колдонуу максатка ылайыктуу.

Маалыматтык технологиялар-ар кандай маалыматтарды иштеп чыгууда колдонулуучу компьютердик жана телекоммуникациялык каражаттарды пайдалануу(https://www.youtube.com/watch?v=44_STy_p_vc).

Гипертексттик технология-электрондук окуу материалдарын колдонуу

(<https://www.youtube.com/watch?v=pI1WWFmLrwc>).

Окуу фильмдерин түзүү технологиясы-иллюстрациялык графика, сүрөттөр, анимациялар, программа боюнча окуу материалдарынын негизинде видеороликтер аркылуу окутуунун технологиясы

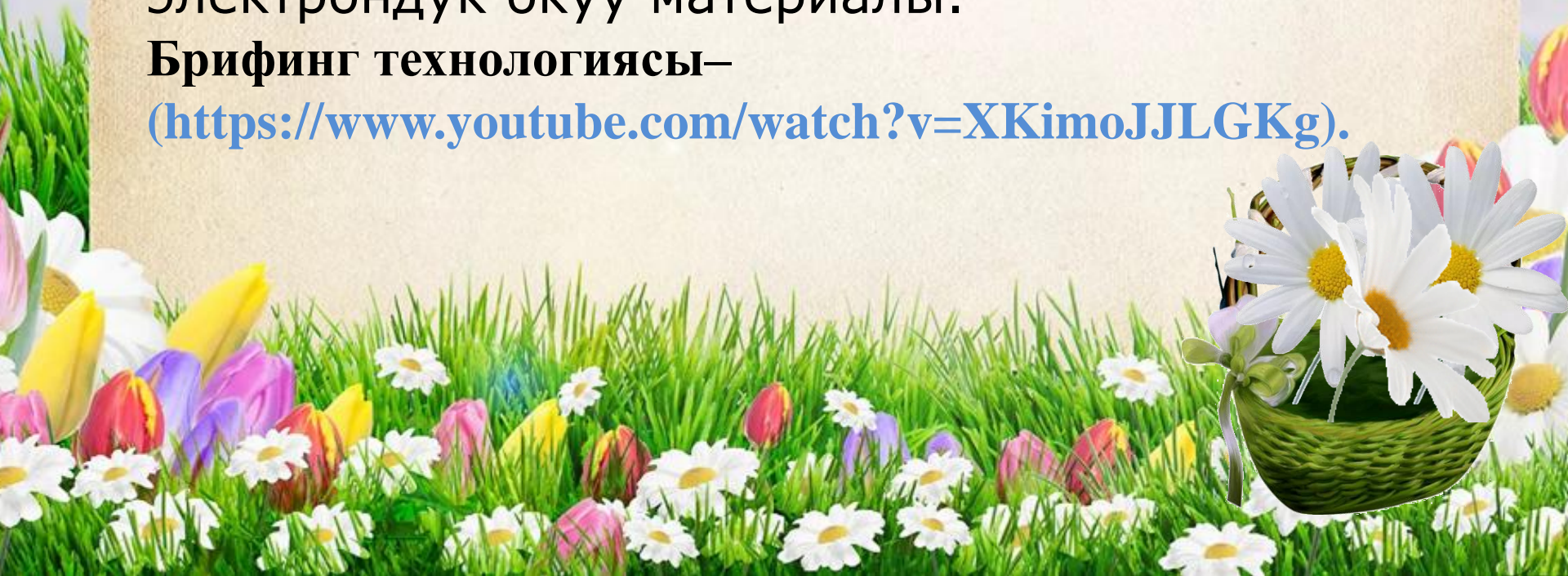
Мультимедиялык технология-аудио, видеофрагменттер, анимациялар менен интерактивдүү (диалог) режимде өз ара аракеттенүү технологиясы.

<https://www.Youtube.com/watch?V=o5r1yIo-ovU>).

Электрондук технология-бул кошумча электрондук окуу материалы.

Брифинг технологиясы—

<https://www.youtube.com/watch?v=XKimoJLGGKg>).

Көңүл бурганыңыз үчүн

рахмат!